

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 21-12-2020 r.

Adam Bodnar

II.519.1789.2020.MM

Pan Senator

Krzysztof Kwiatkowski

Przewodniczący

Komisji Ustawodawczej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

ku@senat.gov.pl

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący

W moim zainteresowaniu pozostaje problematyka stosowania przez prokuraturę środków zapobiegawczych w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego. Niedawne wydarzenia oraz doniesienia medialne pokazują możliwość stosowania ich instrumentalnie w sprawach mających kontekst polityczny.

Wskazuje to na konieczność podwyższenia, w ramach postępowania karnego, standardów ochrony osób wykonujących zawód zaufania publicznego – adwokatów oraz radców prawnych – w zakresie stosowania wobec tych osób, w postępowaniu przygotowawczym, środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu, na podstawie art. 276 k.p.k.

Obecnie, zgodnie z art. 250 § 4 k.p.k., środek ten w postępowaniu jurysdykcyjnym stosuje sąd, zaś w postępowaniu przygotowawczym prokurator – wówczas zażalenie rozpoznaje sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzone jest postępowanie (art. 252 § 2 k.p.k.). Środek ten zmierzać ma do zapobieżenia popełnieniu przez oskarżonego kolejnego przestępstwa, a także odsunięcia go od działalności, w związku z którą zarzucanego mu przestępstwa mógł się dopuścić. Ma też zapobiec usuwaniu dowodów przestępstwa, np. usuwaniu lub niszczeniu dokumentów lub wpływaniu na świadków w ramach wykonywania zawodu.

O zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia oskarżonego w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu zawiadamia się odpowiednią izbę adwokacką lub radców prawnych (§ 350 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych¹, § 198 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury²).

W sytuacji zawieszenia w wykonywaniu zawodu, adwokat lub radca prawny nie może wykonywać swojej podstawowej funkcji, tj. reprezentowania klientów przed organami państwa. Zawieszenie w wykonywaniu zawodu uniemożliwia adwokatowi lub radcy prawnemu prowadzenie spraw przed sądem czy prokuraturą. Pozbawia to jego mandantów, w okresie zawieszenia, możliwości uzyskania pomocy prawnej, w tym realizacji konstytucyjnego prawa do obrony za pośrednictwem swojego adwokata (radcy prawnego), który zna sprawę i któremu powierzono w tajemnicy pewne informacje. Ponadto na czas zawieszenia, adwokat prawny traci czynne i bierne prawo wyborcze do organów samorządu (art. 4d ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze³).

Stosowanie powyższego środka zapobiegawczego w postępowaniu przygotowawczym przez prokuratora budzi zastrzeżenia w świetle faktu, że daje to prokuratorowi możliwość instrumentalnego wykorzystania tej instytucji w celu pozbawienia podejrzanego możliwości prowadzenia skutecznej obrony. Zaznaczenia wymaga, że w postępowaniu przygotowawczym prokurator, z samego faktu ustrojowego umiejscowienia swojej funkcji, jest jednocześnie gospodarzem postępowania, jak i jego stroną zainteresowaną osiągnięciem konkretnego rezultatu – skazania podejrzanego.

Ma to tym większe znaczenie, że w obecnym kształcie ustrojowym nie sposób uznać, że prokuratura korzysta z przymiotu niezależności od władzy wykonawczej. O silnych związkach prokuratury z władzą wykonawczą przesądza to, że na jej czele stoi Minister Sprawiedliwości (art. 1 § 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze⁴), który pełniąc funkcję Prokuratora Generalnego może wydawać prokuratorom polecenia dotyczące treści czynności procesowej (art. 7 § 2 Prawa o prokuraturze), może zmieniać lub

---

¹ Dz. U. poz. 1141.

² Dz. U. z 2017 r., poz. 1206.

³ Dz. U. z 2020 r., poz. 1651.

⁴ Dz. U. z 2019 r., poz. 740.

uchylać decyzje prokuratorów (art. 8 § 1 Prawa o prokuraturze), przejmować sprawy prowadzone przez prokuratorów i wykonywać ich czynności (art. 9 § 2 Prawa o prokuraturze), może też zwrócić się o przeprowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych podejmowanych przez właściwe organy, jeżeli pozostawałyby one w bezpośrednim związku z toczącym się postępowaniem (art. 57 § 3 Prawa o prokuraturze). Dlatego też Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 18 czerwca 2019 r. (sygn. akt III CZP 101/18, OSNC z 2019 r., Nr 11, poz. 106) zwrócił uwagę, że prokuratura w obecnym kształcie ustrojowym jest organem „ulokowanym nie tylko poza władzę sądowniczą, ale także poza szeroko rozumianym wymiarem sprawiedliwości, a więc pozbawionym gwarancji konstytucyjnych oraz – co już akcentowano – skonstruowanym na zasadzie zależności i podporządkowania, współcześnie także szerokim zakresie podporządkowania zewnętrznego (politycznego).”

Tym samym, Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny stosując, lub polecając zastosowanie powyższego środka na etapie postępowania przygotowawczego, mógłby ingerować realnie w to, kto będzie wykonywał zawód adwokata lub radcy prawnego, pozbywając się pełnomocników (obrońców) swoich politycznych konkurentów w toczących się postępowaniach. W przypadku adwokatury, zastosowanie zawieszenia w wykonywaniu zawodu mogłoby potencjalnie zostać także użyte w celu uniemożliwienia określonej osobie wyboru na stanowisko w ramach samorządu adwokackiego. Do rzetelnej oceny potrzeby zastosowania ww. środka potrzebny jest zatem organ niezależny, a w obecnym kształcie ustrojowym nie jest nim prokuratura, lecz wyłącznie sąd.

Zaznaczyć należy, że sam fakt istnienia możliwości wniesienia zażalenia do sądu (art. 252 § 2 k.p.k.) nie jest wystarczający. Zastosowany przez prokuratora środek zapobiegawczy jest bowiem natychmiast wykonalny, a wniesienie zażalenia tej wykonalności nie wstrzymuje (art. 462 § 1 k.p.k.). Z kolei rozpoznanie zażalenia może trwać wiele dni, a nawet kilka tygodni i nawet w przypadku uznania zastosowanego środka za niezasadny, wskazane wyżej konsekwencje dla samego adwokata lub radcy prawnego, jak również dla ich klientów, mogą już nastąpić.

Konieczne jest zatem zabezpieczenie i podwyższenie gwarancji procesowych osób, które wykonują zawód adwokata lub radcy prawnego. To sąd, zarówno w postępowaniu

przygotowawczym jak i w postępowaniu jurysdykcyjnym, powinien być uprawniony do zastosowania tego środka zapobiegawczego wobec adwokata lub radcy prawnego.

Niezależny sąd i niezawisły sędzia, niezaangażowany w realizację funkcji ścigania i oskarżania, zapewnią wyższy standard ochrony idei udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa, do którego została powołana adwokatura (art. 1 ust. 1 ustawy Prawo o adwokaturze), czy też ochrony prawnej interesów podmiotów, na których rzecz jest wykonywana pomoc prawna przez radców prawnych (art. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych⁵).

Dlatego też powierzenie, na wzór tymczasowego aresztowania, możliwości orzekania przez sąd o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu adwokata lub radcy prawnego - zważywszy na przedstawione racje - należy uznać za w pełni uzasadnione.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tj. w Dz.U. z 2020 r., poz. 627), zwracam się do Pana Przewodniczącego z uprzejmą prośbą o rozważenie możliwości zainicjowania działań legislacyjnych zmierzających do modyfikacji art. 276 k.p.k. tak, aby o zastosowaniu określonego w tym unormowaniu środka zapobiegawczego wobec adwokata lub radcy prawnego, niezależnie od fazy postępowania karnego, decydował sąd.

Uprzejmie proszę też o poinformowanie mnie o stanowisku Pana Przewodniczącego wobec przedłożonej propozycji nowelizacji.

Łączę wyrazy szacunku,

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

---

⁵ Dz. U. z 2020 r., poz. 75.